

United States Holocaust Memorial Museum

Interview with Viktoras Ašmenskas

RG-50.473*0214

Part 1

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Alicija Žukauskaitė: Pirmiausiai norėčiau padėkoti, kad sutikote su mumis pasišnekėti ir norėčiau paprašyti, kad prisistatytumėt. Koks jūsų vardas ir pavardė?

Viktoras Ašmenskas: Mano vardas Viktoras Ašmenskas. Metrikuose buvo Juozas Viktoras.

Alicija Žukauskaitė: Kuriais metais jūs esat gimęs?

Viktoras Ašmenskas: Dvyliktais... 1912 m. vasario 19 d. Viliušių kaime, Jankų valsčiuje, Šakių apskrity... didelio ūkininko šeimoje.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, kai prasidėjo karas, kur jūs buvot?

Viktoras Ašmenskas: Kai prasidėjo karas, dieną prieš karą, aš buvau pasiūstas į Eišiškes, Eišiškių valsčių, ir ten turėjau... Buvusiam Lenkijos prezidento dvare ruošiamasi buvo įrengti pirmuosius kolūkius. Ten buvo vežama mediena, kuri turėjo aprūpinti statybas tų, naujakurių.

Alicija Žukauskaitė: Kur jūs gyvenote tuo laiku?

Viktoras Ašmenskas: Aš – Trakuose, Trakuose... Bet dieną prieš tai aš buvau komandiruotas į tą dvarą pažiūrėti, kaip vyksta miško medžiagos išvežimas. Ir aš paskui ten nakvojau, ten pat nakvojau gretimam bažnytkaimy. Ir karo pirmą dieną iš ryto su Eišiškių valsčiaus pirmininku dviračiais – jau aš mašinos neturėjau – grįžom į Eišiškes. Į Eišiškes grįžom anksti iš ryto, ir netoli Varėnos stoties, palyginamai netoli, pirmininkas užaina į valsčių ir klausia būdinčiojo, ar viskas tvarkoj, ar nieko naujo. Sako, nieko naujo, nieko naujo... Aš užėjau pas rajono agronomą Morkūną, kuris vėliau buvo apskrities agronomu, ir mane ten tučtuojaus nuprausė, pavalgydino, ir aš išgirdau, kad per radiją 12 val. kalbės Molotovas. Aš supratau, čia kažkas turi būti ypatingo. Tai aš nuėjau į kirpyklą apsikirpt, apsiskust ir paskui, sakau, važiuosiu autobusu Vilniaus kryptimi prie Lentvario, paskui pėsčiom pareisiu. Ir ten beskutant girdžiu – kalba Molotovas. Pirmieji žodžiai – karas, prasidėjo karas.

Alicija Žukauskaitė: O jūs mokėjot rusiškai?

Viktoras Ašmenskas: Aš rusiškai silpnai, bet jau kalbėjau, kalbėjau... Pas mus po karo, dvidešimtais metais – buvau aštuonių metų – trys broliai belaisviai buvo, ukrainiečiai. Nepaprastai šaunūs vyrai. Tai jie su tėveliu kalbėdavo rusiškai, ir aš kaip tik buvau pramokęs. Paskui per tiek laiko buvau primiršęs jau.

Alicija Žukauskaitė: Tai jūs supratot, ką Molotovas sako?

Viktoras Ašmenskas: Tai aš supratau, supratau, kad *vojna*. Na, ir tada jau nuėjau į autobusų stotį. Nieko su savim neturėjau. Po kelių minučių autobusų stotis buvo jau pilna. Bilietų nebuvo, o žmonių norėjo daugiau važiuot. Ir mes išvažiuom. Netoli Lentvario - čia yra kelias į Lentvarį, kuriuo galima patekt į Trakus pėsčiom, aš išlipau iš autobuso, ir tuo momentu išgirdau lėktuvų gausmą, garsus. Daug lėktuvų skrenda. Bombonešiai... matau, vokiški ženklai karo lėktuvų... ir tarp jų, kaip bitelės aplink, juos lydi naikintuvai – apsauga, bombonešių apsauga. Ir matau, kad jie eina kryptimi neaukštai labai, buvo ne aukščiau kaip 500 m, gal dar mažiau. Ir supratau, kad jie ruošiasi bombarduot – palaukt reikia... Palaukiau, ir po kiek laiko aš matau – juodi dūmai, kamuoliai. Sako, pataikė, reiškia, į naftos sandėlius, aerodromą...

Alicija Žukauskaitė: Kokį?

Viktoras Ašmenskas: Aerodromą Parvankos, Vilniaus... Na, ir paskui tuo tarpu matau, atvažiuoja sunkvežimis kariškas, ir žiūriu, kad mūsų kareiviai važiuoja į poligoną iš Vilniaus. Sakau, vyrai, ar jūs žinot, kad karas? Bet paskui aš nusigandau – gal kalbu aš čia su politruku? Dar blogiau bus. Bet dėl visa ko sakau, vyrai, jūs nevažiuokit į poligoną, aš jums duosiu Morkūno, kur aš kalbėjau... Reiškia... jo tėviškė yra netoli Valkininku stoties, netoli

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

poligono, – užvažiuokit į tą kaimą. Sakau, lietuviškas kaimas jus priims, paslėps, ir laukit vokiečių.

Alicija Žukauskaitė: Tai aš nesupratau, kas buvo tie kareiviai?

Viktoras Ašmenskas: Mūsų, lietuvių divizijos. Jų divizija stovėjo Vilniuje, o kareiviai buvo išvažiavę į poligoną. Poligonas radosi prie Valkininkų.

Alicija Žukauskaitė: Bet čia buvo rusų kariuomenė?

Viktoras Ašmenskas: Lietuvių pulkas. Jau buvo rusų kariuomenė. Tai mūsų 29-as korpusas buvo įjungtas į Tarybų Sąjungos kariuomenės dalinius. O 29-as korpusas susidėjo iš kelių pulkų. Vienas iš tų pulkų, sakau, Trakuose stovėjo.

Alicija Žukauskaitė: Tai čia buvo lietuviškas pulkas, kuris priklausė Tarybų Sąjungos kariuomenei.

Viktoras Ašmenskas: Taip, taip.

Alicija Žukauskaitė: Bet jūs sakot – politrukas. Reiškia, tam pulkui vadovavo kažkoks rusas.

Viktoras Ašmenskas: Ne, ne. Pulkui vadovavo pulkininkas Listopadskis.

Alicija Žukauskaitė: Tai kokio politruko jūs išsigandot?

Viktoras Ašmenskas: Prie pulko štabo buvo priskirtas jau rusas politrukas, kuris politinę dalį vedė, reiškia. Net pulko vadas bijojo su juo kalbėt. Ot, toks pavyzdys... Dar gegužės 1-ą prieš karą - rusai švenčia tą kariuomenės dieną, Gegužės 1-ąją dieną... Trakuose prie mokyklos kareivinės buvo, paskui kita dalis stovėjo dvare. Tai jie iš dvaro į tą iškilmingą eiseną, minėjimą, eina pro ežerą aplink, aplink, aplink į Trakų miestelį kad patekt. O aš gyvenau prieš policiją, turėjau fotoaparata ir aš nufotografavau juos beeinant. Paskui aš pagalvojau, kad, sakau, gali užpult mane, kad aš fotografuoju. Tai aš karininko klausiu, sakau, kas duos leidimą man. Sako, eik pas pulko vadą. Aš ateinu pas pulkininką Listopadskį, sakau taip ir taip, ar negalima padaryt nuotraukų jūsų čia iškilmių metu. Sako, ne, kreipkis, ot, į politruką. Ir mane nukreipė į politruką, ir aš tada – pas jį. Aš prižadėjau, kad juostą išryškinęs, padovanosiu po to, padaręs keletą nuotraukų. Tada jis sutiko. Tai va. Tarp kitko, paskui tas politrukas žuvo... sekančią dieną, jau vokiečiams užėjus.

Alicija Žukauskaitė: Dabar aš norėčiau grįžti šiek tiek. Ar jūs žinojot, kad bus karas?

Viktoras Ašmenskas: Tai mes turėjom ryšį, aš turėjau radijo ryšį - „Amerikos balsas“, BBC, visą laiką klausydavom ir žinojom tas visas žinias maždaug, tikrai nežinojom, kada, kada... Paskui čia Vilniuj, kaip žinot, Lietuvių aktyvistų frontas buvo susikūręs. Organizacija – Kaune, o Vilniuje susikūrė karinis štabas, kuriam vadovavo Bulbičius, vienas iš 29-o korpuso štabo... operatyvinio skyriaus pavaduotojas, vienas iš tų aukštesniųjų valdininkų. Ir mes žinojom, kad veikia... dėl to, kad jis irgi įsikūrė prieš karą tais metais rudenį, o paskui jau maždaug palaikė ryšius, turėjo tiesioginius ryšius per Stasį, per savo ryšininkus ir turėjo ryšį, įsigiję buvo radijo stotį. O radijo stoty sėdėjo... Kaip žinot, prieš karą Lietuvoje buvo daug vokiečių, jie repatriavo į Vokietiją. Tai mūsų tie vyrai, reiškia, sugebėjo per vokiečių repatriacijos vadovus – jie neliečiami buvo – susitarti, kad jie galėtų atvežti tą stotį, ir jie, štabas, įsigijo ir turėjo betarpi ryšį. Be to dar turėjo savo tiesioginį ryšį per ryšininkus. Naujokaitis ten ypač pasižymėjo, Prapuolenis ten buvo... Prapuolenis – iš civilių.

Alicija Žukauskaitė: Tai apie kokią, sakykit, organizaciją mes dabar kalbam?

Viktoras Ašmenskas: Lietuvių aktyvistų frontas. Tai buvo civilinė organizacija. Tuo pačiu metu beveik... pirmoji buvo sukurta Berlyne, Škirpa sukūrė, o paskui Kaune padalinys susikūrė irgi, užmezgė ryšius su Škirpa. O paskui tuo pačiu metu susikūrė ir karinė

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

organizacija, kurios tikslas buvo, prasidėjus karui, neit į puolimą kokį nors, bet gynybinį žiedą padaryt apie Vilnių. Čia stovėjo Trakuos vienas pulkas, kitas čia, Vilniuj, stovėjo, čia technikos dalys stovėjo 29-o korpuso štabo.

Alicija Žukauskaitė: Tai sakykit – ta karinė organizacija buvo Lietuvos aktyvistų fronto padalinys?

Viktoras Ašmenaskas: Ji nebuvo padalinys, bet ji turėjo glaudžius ryšius. Buvo galvojama, kad civiliai - ruoš, o kariškiai vadovaus visam tam sukilimui. Bet paskui, paskutinėmis dienomis, kada grįžo Naujokaitis, ryšininkas, iš Berlyno, jam pasakė, kad karas prasidės gegužės mėnesį. Bet tuo tarpu įvykiai Jugoslavijoje karo pradžią atidėjo vėlesniam laikui. Bet jis (Naujokaitis) buvo gavęs instrukcijas. Jį grįžtantį pasieniečiai pastebėjo, pradėjo persekioti. Jis šunį peršovė, bet patį jį sužeidė. Jis naktį išgulėjo krūmuose. Paryčiui jį vis tik rado. Jį nuvežė į Tauragės ligoninę, ir jis sugebėjo per medicinos darbuotojus pranešt Kaunui, kad karas prasidės gegužės pirmą. Tada, kai jau žinojo, kad karas čia pat, tai pradėjo ruošti jau atviriau... ir tas, matyt, sugadino kai ką. Jau kovo mėnesį prasidėjo šito štabo areštai, o paskiau juos paėmė.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, kas pirmiau įsikūrė, ar...?

Viktoras Ašmenskas: Ir dar!.. Kas svarbiausia yra – Kilius, pavaduotojas Bulbičiaus, pavaduotojas Kilius, kapitonas, nuvažiavo į štabą į Kauną ir susitarė, kad sąlygos pasipriešinimui gali būti įvairios, reiškia, veikti reikia atskirai pagal susiklosčiusias esamas sąlygas, kad nebūtum pririštas laukti įsakymo iš Vilniaus, ką Bulbičius pasakys ar jo štabas praneš, bet galėtum veikt savarankiškai. Šitai buvo spėta pranešt Lietuvoj visur. Spontaniškai dėl to ir įvyko tas sukilimas.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, prašau, kas pirmiau susikūrė, ar Kauno skyrius, ar Berlyno skyrius?

Viktoras Ašmenskas: Berlyno pirmiausiai... bet beveik tuo pačiu metu, beveik tuo pačiu metu. Dėl to, kad kai tik susikūrė, tuoj pranešė, susirišo vieni su kitais, ir jie tada susikūrė. Aš taip supratau, kad kelios dienos anksčiau – Berlyne. Aš Škirpą asmeniškai pažinojau.

Alicija Žukauskaitė: Dabar sakykit prašom – prasidėjo karas, jūs grįžot į Trakus ir, kaip aš suprantu, jūs jau ruošėtės tam sukilimui. Tai ką jūs darėt konkrečiai? Jūs pats.

Viktoras Ašmenskas: Tai pirmiausiai aš pats... Sakau, priešais mane gyveno policija, buvo policijos nuovada. Ten tų jaunesnių policininkų tarpe buvo... Gėla (?), ot, vieną gerai prisimenu – Monkevičius. Tas dvi pavardes prisimenu. Ir dar buvo policijos viršininkas – buvęs karo mokyklos politrukas, bet pavardės neprisimenu. Jis – lietuviškos orientacijos, politrukas, bet lietuviškos orientacijos buvo. Jis pradžioj vadovavo policijai Trakuose. Dar kas buvo blogai - Trakuose kai tik prasidėjo karas, lenkai subruzdavo nepaprastai. Lenkai norėjo užimt visą valdžią. Ir čia tas policijos viršininkas, buvęs politrukas, kaip tik su policijos pagalba čia, pačiam mieste, sutrukdė jiems, lenkams. Be aukų apsiėjo, pasitraukė.

Alicija Žukauskaitė: Bet jūs pats ką darėt?

Viktoras Ašmenskas: Tai aš pats, sakau, turėjau tuos du vyrus iš policijos. Sako, einam ginklų ieškot. Policijos vado būstinė buvo atskirai. Pats policijos vadas negyveno ten. Tai mes pirmiausiai užėjom – turėjo (vadas) įėjimą slaptą, tarnybinių – pirmiausiai nuėjom apsirūpint lengvaisiais ginklais – pistalietais. O paskui pradėjom ieškot būdų, kaip toliau ginklų įsigyt. Susirišom tada su 29-o korpuso jaunaisiais karininkais. Vienas – Latoža,

leitenantas, Amerikoj (dabar)... Tarp kitko, susitikau jo sūnu, čia buvo atvažiaves... Dar

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

kitas pavardes jau aš užmiršau. Tai su tais karininkais susitarėm, kaip gauti ginklus, kaip minėjau. Jie saugojo, jų žinioje buvo saugomi ginklai, kuriais galėjo apginkluot ne pulką, bet visą diviziją, ir ne vieną – labai stambūs sandėliai. Tai susitarėm, kad jie sudarys sąlygas įeiti į sandėlius ir patiems pasiimti tuos ginklus, kad sargyba praleis.

Alicija Žukauskaitė: Jūs įėjot?

Viktoras Ašmenskas: Taip. Paėmiau... gal dar kitą pistalieta, antrą pistalieta, paskui granatų pasiėmėm lengvų, vokiškų šitų – ir vokiškų buvo, ir rusiškų, skeveldrinių granatų...

Alicija Žukauskaitė: Sakysit prašau...

Viktoras Ašmenskas: ... ir paskui čia mes tarp savo draugų jau pasidalinom, jau pradėjom, kaip sakant, egzistuoti. Ir tą pačią dieną, kaip tik išėję iš tų sandėlių - jau kiti nuvažiavo su ginklais ten, prie ligoninės, o sandėliai buvo prie ligoninės, žiūrim, stovi sunkvežimiai. Stovi sunkvežimiai, ir žiūrim, kad jame sėdi kareiviai, rusai, kurie nori pabėgt. Tai mes tada buvom keturiose ar penkiese. Sakau, vyrai, reikia juos nuginkluot. Mes – penkiese, jų dvidešimt penki buvo. Bet jie, matai, ramiai sėdi sau ir laukia šoferio ar ten politruko laukia, aš nežinau, ko. Ir tada mes... Vienas prie mūsų buvo viršila, lietuvis. Sako, tu gerai vokiškai moki, rusiškai moki, tu pasakyk, kad jie atiduotų ginklus, o mes garantuojam jiems gyvybę. O čia pat, užpakaly, dar lengvas kulkosvaidis buvo pastatytas, lėkštelinis... Ir jie (rusai) pamatė, kad čia apsupę esam su ginklais. Jie suprato, kad ligi pasiruoš šaut, tai vis tiek – beviltiškas pasipriešinimas. Ir jie vis tik sutiko atiduot ginklus. Visi normaliai išlipa iš mašinos, paduoda ginklą. Paimam. Čia mūsų kareiviai - dar daugiau jų buvo atėję. Mes jiems atiduodam tuos ginklus. Ir taip jie (rusų kareiviai) ... Tiktai staigiai paskutinis, kuris jau turėjo išlipt, staigiai, žiūriu, nuleido šautuvą žemyn va taip... į šovinių lizdą lenda... Vyrai, sakau – pavojus! Ir tada pasipylė šūviai, ir jis (paskutinis kareivis) sudribo tada, sudribo. O kiti, kurie buvo išlipę – kur dėtis? Pasileido bėgt gatvele maža, o kiti į daržinę tokią įbėgo. Dabar mūsų vyrai sako, reikia šaut. Sakau, vyrai, lietuviai beginklių nešaudo. Tada tuodu du pabėgo.

Alicija Žukauskaitė: O kitus kur dėjot?

Viktoras Ašmenskas: Kaip?

Alicija Žukauskaitė: Kur kitus dėjot?

Viktoras Ašmenskas: O kitus – mes grįžom į kareivines – kareiviai paėmė savo globon. Jie (rusų kareiviai) paskui „Kazoką“ šoko iš laimės, kad su jais elgiasi kaip su žmonėmis, tik kad ginklus atėmė. O taip kareiviai (lietuvių) pas save maitino juos ligi vokiečiai atėjo. Paskui vokiečiai atėjo ir tada juos paėmė be mūsų sutikimo, žinoma.

Alicija Žukauskaitė: O tas, kuris norėjo šaut, tai jis į jus norėjo šaut ar apskritai?..

Viktoras Ašmenskas: Taip, taip, į mus šaut. Jis kėlė - kaip tik priešais mane vamzdis buvo. Aš mačiau – prieš mane jis stovėjo šautuvu į mano pusę. Bet jis nuleido vamzdį dėti šovinį į šovinio lizdą, į spyną...

Alicija Žukauskaitė: Tai jūs irgi šovėt?

Viktoras Ašmenskas: Taip, mes visi į tą pusę... bet kaip ten kas buvo, tai nežinau...

Alicija Žukauskaitė: Aišku. O sakysit – aš taip supratau, kad buvo susidariusi Trakuose tam tikra grupė sukilėlių. Teisingai?

Viktoras Ašmenskas: Ji buvo... na, sukilėlių tų (grupių) buvo dauguma, bet jos nebuvo sujungtos į vieną vienetą.

Alicija Žukauskaitė: O sakysit, kiek maždaug žmonių buvo?

Viktoras Ašmenskas: Na... reikia manyt, apie trisdešimt žmonių iš viso.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

Alicija Žukauskaitė: Tai čia buvo pačiuose Trakuose?

Vytautas Ašmenskas: Taip, taip, taip.

Alicija Žukauskaitė: O, sakykim, Kaišiadoryse?

Vytautas Ašmenskas: Kaišiadoryse irgi veikė savarankiškai. Svarbiausias tikslas buvo užimt policiją, užimt valsčiaus būstinę. Mes turėjom betarpi ryšį, raportuodavom.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, dabar tie jūsų apytikriai trisdešimt žmonių, ar jūs turėjot kokius nors skiriamuosius ženklus?

Vytautas Ašmenskas: Turėjom visi, mes jau žinojom iš anksto, kad reikia užsidėt TDA – Darbo Apsaugos... jau neatsimenu...

Alicija Žukauskaitė: Tautinės?..

Vytautas Ašmenskas: ... Tautinės Darbo Apsaugos... baltas raištis su tomis raidėmis.

Alicija Žukauskaitė: O iš kur žinojot, kas jums pasakė?

Vytautas Ašmenskas: Tai mes šitą pirmą karo dieną sužinojom ir čia pat įsigijom – čia jau antrą karo dieną. Pirmą dieną, sakau, jokių įvykių Trakuos nebuvo.

Alicija Žukauskaitė: Tai tuos raiščius jūs patys pasidarėt?

Viktoras Ašmenskas: Patys, patys. Čia, žinot, moterys. Pas mus seserų ten buvo kelios. Nežinau... viena – medicinos sesuo kažkokios ligoninės iš Alytaus net patekus čia. Tai toj situacijoje... buvo, kad, jeigu reikalas bus, suteiks pagalbą. Buvo prie mūsų visą laiką (seserys). O paskui mūsų štabas... Kariuomenės dalis, sakau, buvo Trakų dvare, Užtraky vadinamam. Tai ten buvo - ten kaip tik žuvo vienas mūsų agronomas, vilnietis, kilęs nuo Švenčionių... jau pavardę, žiūrėkit, pamiršau – gal atsiminsiu?.. Tai jis ten gyveno. Ten mūsų patrulis buvo išstatytas. Ir naktį buvo atvažiuavęs rusų kariuomenės dalinys. Ir per tą sąmyšį jis bėgo per langą, pamatęs, kad rusų kariuomenė, ir savieji sargybiniai nušovė, sužeidė...

Alicija Žukauskaitė: Per klaidą?

Viktoras Ašmenskas: Per klaidą...

Alicija Žukauskaitė: O sakykit, prašau, jūsų štabas buvo Užtrakio dvare?

Viktoras Ašmenskas: Tai ten buvo... ne, dalis buvo...

Alicija Žukauskaitė: Kur buvo jūsų štabas?

Viktoras Ašmenskas: Ten iš karto veikė po penkis žmones, ot, taip, reiškia, atskirai veikė. Policija atskirai veikė, mes – atskirai. Paskui šitos visos grupės, jau užėmus Trakus, nuginklavus, jos susibūrė, įsikūrė valdžia, paskyrė apskrities viršininką, komendantas buvo parinktas – Tarasevičius, leitenantas, paskirtas komendantu buvo, organizuojama šaulių organizacija – man buvo pavesta organizuot...

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, ar jūs turėjot uniformas kokias nors kas nors?

Viktoras Ašmenskas: Ne. Ne.

Alicija Žukauskaitė: Kai jūs užėmėt Trakus ir paskyrėt savo valdžią, ar jūs sutikot kokį nors pasipriešinimą?

Viktoras Ašmenskas: Ne... išskyrus su lenkais buvo vienas toks susirėmimas. Bet čia, sakau, laimė, kad policijos viršininkas tas, buvęs politrukas karo mokykloj, savo veiksmis lenkus sutramdė. Jis įsakė iššaut, policija šūvius kelis paleido, lenkai pabėgo. O lenkų štabas buvo prie ežero. Mūsų merginos buvo pasiūstos šnipinėt, ką lenkai daro. Mes matom, kad jie važinėja dviračiais, kažkokie ryšininkai atvažiuoja, išvažiuoja iš miesto. Tai paskui mes kreipėmės pagalbos... Dar pasklido gandai, kad miške dar rusų yra. Tai paskui lėktuvas atskrido vokiečių jau čia prie to miško, pasižvalgė, pasižvalgė – nieko nerado.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

Alicija Žukauskaitė: Pone Viktorai, tai jūs man dabar paaiškinkit, kaip jūs įsivaizduojate, ko norėjo lenkai.

Viktoras Ašmenskas: Lenkai norėjo atstatyt buvusią Lenkiją.

Alicija Žukauskaitė: Tai kad Lenkija buvo jau okupuota vokiečių...

Viktoras Ašmenskas: Taip... bet jie čia, Vilniaus krašte... Kai pirmą kartą Vilniaus kraštą jie užėmė, tai pirmoj eilėj sudarė seimą, kuris paskui nusprendė prisijungt. Tai čia jie vėl norėjo, kad lenkai viešpatautų, kad lenkai vadovautų Vilniaus kraštui.

Alicija Žukauskaitė: Negi lenkai įsivaizdavo, kad Lenkija bus užimta, o Vilniaus kraštas bus laisvas, kai vokiečiai ateis?

Viktoras Ašmenskas: Jie, sakau, mėgino... naiviai galvojo, naiviai galvojo labai. Lenkija – jau padalinta, visi žinojo tą. Bet tas jujų patriotiškumas vadinamas, Vilniaus krašto lenkų – nedaug jų buvo...

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, prašau, kada jūs pirmąkart pamatėt vokiečius?

Viktoras Ašmenskas: O vokiečius aš pamačiau... aa-a?. Karas prasidėjo sekmadienį... reiškia, jau nieko neįvyko: aš, sakiau, parvažiavau iš Eišiškių... Namuose radau - svečių pas mane atvažiavę. Bet jie šnapsą geria sau, plaukioja po ežerą, nieko nežino. Sakau, vyrai, karas! Jie juokiasi, sako, ot, atsirado žinovas. Sakau – karas! – aš mačiau jau vokiečių lėktuvus. Tai paskui jie pamatė mano veido išraišką, matyt, suprato, kad čia aš nešposauju. Tada pasiėmė savo daiktus ir išvažiavo.

Alicija Žukauskaitė: Tai vokiečiai kada atėjo?

Viktoras Ašmenskas: Tai vokiečiai... Buvo sekmadienis, o pirmadienį mes ginklus įsigijom, ir antradienį jau buvo vokiečiai.

Alicija Žukauskaitė: Ar jūs kažkaip juos pasitikot?

Viktoras Ašmenskas: Pirmadienį išvažiavo dar mūsų valdžia: apskrities viršininkas, saugumas ir partijos atstovai. Išvažiavo pirmadienį iš Trakų. Ir aš kaip tik dar atėjau prie partijos sekretoriaus - Kalvelio?... ne Kalvelio... jo sūnus yra profesorius – Genzelio! Profesoriaus tėvas buvo kalvis, bet partietis, komunistas. Tai jis buvo apskrities viršininku. Tai aš jo klausiu, ką mums daryt. Sako, nieko nebijokit – čia yra manevrai, viskas tvarkoj, mes, sako, po savaitės grįšim atgal, būkit ramūs ir laukit grįžtančių.

Alicija Žukauskaitė: Tai čia buvo pirmadienį?

Viktoras Ašmenskas: ...e- e... pirmadienį, pirmadienį! Jau antradienį pasirodė vokiečiai.

Alicija Žukauskaitė: Bet, sakykit, kodėl jūs, žinodami, kad prasidėjo karas, neareštavot to Genzelio? Jis juk buvo komunistas.

Viktoras Ašmenskas: Jie kai išvažiavo, dar mes neturėjom ginklų.

Alicija Žukauskaitė: Tai jūs jų neareštavot dėl to, kad neturėjot ginklų?

Viktoras Ašmenskas: Neturėjom ginklų.

Alicija Žukauskaitė: O jeigu jūs būtumėt turėję ginklų, jūs būtumėt Genzelį areštavę?

Viktoras Ašmenskas: Taip, be abejo. O taip, mat, jujų ir saugumas, kartu ir partija, komjaunimas, jie – trys lengvosios mašinos. Tai vis tik - jėga. Jie visi ginkluoti.

Alicija Žukauskaitė: Tai jūs iš savo nagų išleidot pagrindinį savo priešą?

Viktoras Ašmenskas: Pagrindinį... Nieko nepadarysi, taip jau išeina. Sakom, bėga, tegu bėga.

Alicija Žukauskaitė: O besiruošdami sukilimui, ar jūs turėjot tokį nurodymą neutralizuot ar areštuot komunistus?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Viktoras Ašmenskas: Nieko neturėjom. Aš jums pasakojau, kad buvo karinis štabas ir Kauno štabas, buvo susitarę, kad veiks visiškai savistoviai pagal susiklosčiusias aplinkybes, savarankiškai, taip, kaip mums atrodo, ką reikia daryt.

Alicija Žukauskaitė: Tai jūs veikėt savarankiškai ir paleidot Genzelį?

Viktoras Ašmenskas: Taip, taip, taip - Genzelį, paskui čia partijos sekretorių, komjaunimo sekretorių. Ir dar buvo lietuvaitė, bet jau pavardės neprisimenu.

Alicija Žukauskaitė: Kai pasirodė vokiečiai, ar jūs kažkaip juos pasitikot?

Viktoras Ašmenskas: Ne, ne ne ne. Vokiečiai, tarp kitko, gana santūriai atvažiavo. Kaip kariškiai jie ateina – jau yra paskirtas komendantas Taraškevičius, leitenantas – pas komendantą. Sako, mums reikia... gal jūs galit parūpint? Bet neplėšė nieko, nieko, nieko. Toks momentas buvo – aš ateinu prie pašto. Rusų moterys eina, ir viena iš jų sako, anoj pusėj eina politrukas rusų. Jos parodė. Tada mūsiškiai suima (tą rusą). Ir pasirodo prie pašto vokiečių kareivis. Ginkluotas. Tai mūsų vyrai, sako, kam mums terliotis su juo, atiduodam vokiečiams. Na, atiduodam. Tai paeinam kokį dešimt metrų, ir tas politrukas dėjo su kumščiu jam (vokiečiui) į veidą, bet tas vokietis nenukrito. Turėjo šautuvą ant peties. Nusikabino tą šautuvą. O tas (politrukas) galvojo, kad (vokietis) nukris, ir, pasinaudojus proga (politrukas) pabėgs. O čia – ežero kraštas eina prie pat plento, kur yra gaisrininkų paminklėlis prie buvusio pašto. Tai jis (politrukas) puolė – galvojo pralįst pro tą tarpą – puolė plaukt. O jis su šineliu... Tai vokietis atsistojo ir peršovė jį tuoj.

Alicija Žukauskaitė: O kaip ilgai jūs nešiojote baltus raiščius? Kiek laiko?

Viktoras Ašmenskas: Ne, neilgai. Neilgai, kelias dienas tik. O paskui, sakiau, man buvo įsakyta organizuot šaulių kuopą – jau organizacinį vienetą tokį, karinį vienetą. Ir ta šaulių kuopa susidarė, apie trisdešimt žmonių.

Alicija Žukauskaitė: Kai jūs organizavot šaulių kuopą, ar jau buvot su uniformom?

Viktoras Ašmenskas: Ne, ne. Aš kaip tik sudarinėjau. Daugumą asmeniškai pažinojau dėl to, kad vietinių lietuvių ten labai mažai buvo.

Alicija Žukauskaitė: Tuo laiku kieno valdžia buvo Trakuose, jūsų ar vokiečių?

Viktoras Ašmenskas: Mūsų, mūsų. Sakau, vokiečiai kreipdavosi pas mus, jei kariškais reikalais – į komendantą, prašydami pagalbos.

Alicija Žukauskaitė: Ir kaip ilgai buvo tokia situacija?

Viktoras Ašmenskas: Neilgai... Kada susikūrė, pirmiausia Kapočius buvo apskrities viršininkas, o paskui – ar Chmieliauskas, ar Draugelis, neatsimenu, rodos, kad Draugelis iš Vilniaus atvažiavo. Ne! Atsiminiau, atsiminiau, - buvęs policijos vadas Trakų apskrities... paskui vėliau vokiečių okupacijos metais... buvęs dramaturgas, artistas, dramatos artistas... jo dar dukros čia yra, bet jau užmiršau pavardę. Tai jis buvo paskirtas. Tai aš dar važiauvau į Vilnių, susiradau jį. O jis neišvežtas buvo vien dėl to, kad jis tuo laiku sirgo. O kai atėjo jį suimt, jis kaip artistas, artistinių gabumų (žmogus), suvaidino, kad jis šiltine serga. Tai jis atvažiavo (į Trakus). Jis buvo administracijos darbuotojas apskrityje – pareigas žinojo. Mes jį pakvietėm čia. Jis atvažiavo iš karto.

Alicija Žukauskaitė: Tai jis tapo jūsų apskrities viršininku?

Viktoras Ašmenskas: Taip, taip.

Alicija Žukauskaitė: Bet aš grįžtu – tai kiek ilgai tai truko?

Viktoras Ašmenskas: Na, savaitę maždaug...

Alicija Žukauskaitė: Lietuvių valdžia kiek laiko truko?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

Viktoras Ašmenskas: Lietuvių valdžia dar truko apie šešias savaites ar kiek dar...

Alicija Žukauskaitė: Ir kas buvo paskui?

Viktoras Ašmenskas: Na, o paskui – *civil verwaltung* – buvo vokiečių sudaryta valdžia, bet viršininkas vis tiek lietuvis buvo...

Alicija Žukauskaitė: O kaip jūs sužinojot, pavyzdžiui, kad dabar ta valdžia keičiasi? Čia buvo lietuvių, dabar staiga – vokiečių... Kaip čia buvo?

Viktoras Ašmenskas: Na, čia administracine tvarka viskas vyko, tam tikrose ribose, ne spontaniškai...

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.